

УДК 316.342.71; DOI: 10.31388/2519-884X-2021-44-18-23

*Вороніна Ю. Є. к. н. з держ. упр., доцент
Плотніченко С.Р. к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
julia_voronina81@ukr.net*

КОНЦЕПЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** Становлення громадянського суспільства та розбудова демократичного миру ґрунтується на засадах дотримання правопорядку, відповідальності, дотримання активної життєвої позиції кожним громадянином країни та веденням соціально-відповідального суспільного ладу. Соціально-відповідальне суспільство є тією засадою, яка формує міць громадянської позиції підостаючого покоління та патріотизм. Соціальна відповідальність починається з набуття прав та повноважень людиною зі створення добродійних справ стосовно оточуючих людей.*

Соціально-відповідальне становлення до інших громадян з боку підприємства проявляється через виконання дій та обов'язків, які не входять до компетенції керівника та підлеглих, проте спрямовані на задоволення соціальних потреб громади чи підтримку екологічних умов навколишнього середовища. Вирішення зловідомих питань клієнтів з боку керівництва компанії надає підприємству приємний бонус у формуванні позитивного іміджу в очах містян та серед схожих за діяльністю галузевих організацій та формує довіру споживачів до стратегічних дій публічного управління.

***Ключові слова:** громадянське суспільство, розбудова демократичного ладу, соціальна відповідальність, соціальні потреби, довіра споживачів, позитивний імідж підприємства.*

JEL code classification: O15, P47

*Voronina Y. E. PhD, ass. prof.,
Plotnichenko S. R. PhD, ass. prof.,
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
julia_voronina81@ukr.net*

CONCEPTS OF FUNCTIONING OF SOCIALLY RESPONSIBLE SOCIETY

***Abstract.** Ukrainian society is a linguistically and socially heterogeneous large ethnic group that needs to address universal human or social issues, which consist of individual civic issues and are embodied in the needs of their immediate implementation. The aim of the article is to consider the basic concepts of socially responsible society and the system of constituent components of each strategy as a holistic concept of restructuring Ukrainian society on the basis of democracy, equality before the law, gaining an active civil position on overcoming social troubles and the main challenges of today, which are expressed in the exacerbation of social crises of various levels - the poverty of the population of Ukraine, the social stratification of society.*

The formation of civil society and the building of democratic peace is based on the principles of law and order, responsibility, active citizenship of every citizen of the country and maintaining a socially responsible social order. A socially responsible society is the principle that shapes the strength of the civic position of the younger generation and patriotism. Social responsibility begins with the acquisition of rights and powers by a person to create charitable deeds for others.

Socially responsible attitude to other citizens by the company is manifested through the performance of actions and responsibilities that are not within the competence of the head and subordinates, but aimed at meeting social needs community or support for environmental conditions. The solution of topical issues of customers by the company's management gives the company a nice bonus in the formation of a positive image in the eyes of citizens and among similar industry organizations and builds consumer confidence in the strategic actions of the public manager.

***Key words:** civil society, building a democratic system, social responsibility, social needs, consumer confidence, positive image of the enterprise.*

Постановка проблеми. Українське суспільство є мовно та соціально неоднорідним великим етносом, що потребує вирішення загально-людських або соціальних щоденних питань, які складаються з окремих громадянських запитів та втілюються у потребах їх невідкладної реалізації. Соціально-відповідальне суспільство є тою основною рушійною силою, що активізує громадську самосвідомість, активність, ініціативність та наполегливість громадян у досягненні особистих та державних цілей [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виникнення соціальних кризових станів і їх вирішення цікавила багатьох дослідників, які зробили свій внесок в аналіз і способи побудови соціально-відповідального суспільства, зокрема й у сфері державного управління. Цю тему розробляли О. Амоша, Д. Баюра, В. Бебик та ін. Важливе значення в розвитку досліджень цієї проблеми мають праці К. Белявська Л. Будьонна, і Л. Вергун. Значну увагу питанню побудови громадської свідомості приділяє Н. Волосковець (стаття «Корпоративна соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки»). Однак дослідження не достатньо враховують те, як способи і моделі побудови громадянського вольового суспільства впливають на швидкість зміни людського мислення та поведінкових патернів [2].

Формування цілей статті. Метою статті є розгляд основних концепцій функціонування соціально-відповідального суспільства та системо утворюючих компонентів кожної зі стратегій як цілісного концепту перебудови українського суспільства на засадах демократичності, рівності громадян перед законом, набуття активної громадянської позиції стосовно подолання соціальних негараздів та основних викликів сьогодення, які знаходять вираження у загостренні соціальних криз різного рівня – збідності населення України, соціальне розшарування суспільства.

Виклад основного матеріалу. В теперішньому часі в світовій практиці представлені 3 концепції розвитку соціально-відповідального суспільства. Мінімалістський підхід передбачає роботу кожного підприємства зі сплати податків, створенням хо-

роших умов для робітників і зменшенням шкоди від діяльності для навколишнього середовища. Соціальна відповідальність організації перед суспільством полягає в добровільному прийнятті відповідальності за наслідки діяльності промислової одиниці перед жителями конкретного району, регіону, області.

Другий напрямок вищевказаного підходу трактує соціальну відповідальність як вихід організації за мінімально допустимі законодавчі рамки діяльності, але і з розвитком значущих програм у подальшому, спрямованих на користь навколишньому середовищу.

Згідно з максималістським підходом, соціальна відповідальність підприємств пов'язана з формуванням позитивного іміджу про свою діяльність в широкому розумінні концепції. Фірма може піклуватися не тільки про зміцнення позитивної громадської думки стосовно виготовленої продукції та послуги, що надаються, а також про значний внесок в розвиток суспільства - фінансування діяльності конкретного інституту, медичного закладу, закладаючи високий економічний рівень розвитку країни [3].

Керівники багатьох компаній не задаються питанням про необхідність ведення соціально-відповідальної діяльності. Такі організації виникають на тлі містобудівних компаній, в спадок першим передається зобов'язання з утримання інфраструктурних об'єктів міста. Інший тип керівництва допускає неетичні дії по відношенню до навколишнього середовища, прикриваючи їх наслідки проведенням благодійних акцій. Третій тип організацій управляється за допомогою концепції соціальної відповідальності як необхідності існування.

Основоположним питанням у створенні відповідального громадянського суспільства постає наступне: хто є ініціатором розвитку максималістської і мінімалістської концепції суспільної відповідальності в нашій країні? Можемо припустити, що це власник бізнес-організації, її керівник або рядовий співробітник, який робить внесок в розвиток стабільності країни? Найбільшу значимість в Україні має концепція корпоративної культури, яка ґрунтується на місії і стратегії організації. Останній компонент, в свою чергу, розкривається через імплементацію соціаль-

но орієнтованої програми. Програма має широке охоплення окремих аспектів життя і діяльності співробітників[5].

Основними напрямками соціальної програми названі такі: збереження здоров'я і гігієни праці, суспільно відповідальна реструктуризація підприємства, охорона природи і ресурсозбереження, чесна ділова практика і введення в життя фірми ресурсозберігаючих технологій. Програми, спрямовані на розвиток персоналу, на залучення і утримання талановитих працівників, включають в себе кілька напрямків: наявність професійного навчання і розвитку, застосування мотиваційних схем оплати праці, надання робочим оптимальних умов задля проведення дозвілля і відпустки. Наявність повного соціального пакету і проведення внутрішньої комунікації на належному рівні, мотивація співробітників до участі в прийнятті управлінських рішень сприяють зміцненню корпоративної культури і поліпшенню життєвих умов персоналу організації.

Програма соціальної відповідальності підприємства складається з декількох напрямків, таких як підтримка здоров'я, профілактика захворювань і надання медичного обслуговування, охорони материнства і дитинства, грамотно проведеної реструктуризації персоналу у вигляді підготовки, перепідготовки, сприяння в працевлаштуванні, компенсаційних виплат співробітникам в разі скорочення штату [4].

Напрямок природоохоронної діяльності та ресурсозбереження представлено економічним використанням екологічних ресурсів, повторної переробкою і експлуатацією вторинної сировини, безпечної для навколишнього середовища утилізацією виробничих відходів, запобіганням забрудненню навколишньої території, проведенням соціально корисних акцій - «суботників».

Програма розвитку місцевої громади проводиться на добровільних засадах колективом організації. Він включається в суспільне життя шляхом введення основних соціально значущих програм, спрямованих на підтримку соціально незахищених громадян, дитинства та юнацтва, відновлення об'єктів житлово-комунальної сфери і пам'яток культури, що мають історичне значення. Спонсо-

рування культурного, спортивного, освітнього заходу, проведення наукового дослідження і участь у благодійній акції має позитивний вплив на зміцнення позитивного іміджу організації в очах громадськості і робить вагомий внесок в розвиток соціально-культурної сфери суспільства.

Програми добросовісної ділової практики спрямовані на впровадження та підтримання в ділових відносинах принципів чесної співпраці між постачальниками, клієнтами та партнерами підприємства. Соціально активна політична лінія компанії сприяє розвитку малого підприємництва та одночасно обмежує сфери ведення бізнесу, що мають негативний вплив на людську життєдіяльність (заборона на курильні дії в авіарейсі або відмова від продажу тютюнового виробу неповнолітній особі). Принципи ділового сумлінного співробітництва застосовні у взаємодії з громадами споживачів, органами державної влади, професійним та громадським об'єднанням міста [6].

Гранти або благодійні пожертвування названі найбільш доступним видом соціальної активності. Грант, який видається органом місцевої або регіональної влади, сприяє реалізації бізнес-цілей певних організаційних структур і пов'язаний з місцією конкретного підприємства. Пожертвування виділяється в натуральній або грошовій формі. Ділове партнерство відбувається не тільки у вигляді встановлення необхідних контактів, а й у формі зовнішньої активності підприємства, представленої у вигляді оплати професійної послуги третім особам [7].

Наприклад, велике підприємство оплачує витрати некомерційної організації на проведення консультаційних послуг для її співробітників. Таким чином, реалізується «соціально-значущий маркетинговий» напрямок діяльності благодійної фірми. Деяка частина прибутку від комерціалізації вироблених товарів і послуг направляється на рахунок неприбуткової організації, сприяючи її розвитку в наданні соціально спрямованих послуг громадянам.

Волонтерська або добровільна діяльність співробітників окремої компанії має суспільну корисність для робітників державних установ і проявляється у вигляді фізичної допомоги при проведенні будівельних або

косметичних ремонтних робіт, надання навчання претендентів на робочі місця і жителів міста основам менеджерської справи. Соціально-відповідальна послуга з навчання безробітних громадян країни основам проходження співбесід та написання резюме надається міським та обласним Центром зайнятості населення, що зміцнює віру людей у власні сили та надихає на прискорений пошук роботи.

Дієвим методом у підвищенні мотивації робітників підприємства є заохочення соціальної активності кожного із співробітників. Керівництво компанії додає деякі суми грошей до внеску кожного робітника, підтримуючи його ініціативу в допомоги знедоленим неприбуткової організації. Завдяки цьому прийому співробітник відчуває свою значимість і важливість в загальному корпоративному справі, стає більш лояльним до дій керівника і намагається виконати доручену обсяг завдань найкращим способом. Застосування даного методу веде до зміцнення морального духу в колективі [8].

Прикладом побудови соціально-відповідального суспільства є створення мережі неприбуткових організацій на теренах кожної країни (далі – НПО). Наприклад, у Великобританії та низці країн Заходу поширена мережа діючих волонтерських організацій, у яких працюють безкорисливі люди на користь суспільного блага. За словами мешканки тієї країни, Олени Скотт, діяльність волонтерських організацій скерована спеціальними державними агенціями, які наймають на роботу молодих та людей похилого віку з наявністю добрих рекомендацій з навчальних чи робочих місць. Волонтери мають змогу отримати робоче місце своєї мрії після проходження безкорисної практики. В Україні, на жаль, не розбудована подібна мережа волонтерських організацій. Багато мешканців України мають недовіру та скептицизм до діяльності НПО на теренах нашої країни, бо, в першу чергу, зайняті проблемами виживання та є неосвіченими стосовно досягнень та кількості в кожному регіоні [2].

Застосування ендавмент-фондів, як одного з джерел фінансування неприбуткової організації, має майже 500-річну історію від дня затвердження цих фондів. Найбільшого

поширення недержавні організації зі сприяння розвитку установ 3-го сектору набули у країнах східної та Західної Європи. Україна являє собою молоду державу, що знаходиться у стадії розвитку, тому наявність на її теренах ендавмент-фондів – це явище інноваційного, більш ніж традиційного характеру.

Засновником фонду може бути як фізична, так і юридична особа. Фонд є унікальним утворенням, бо гроші, вкладені у його основу, не підлягають передачі іншій особі чи його повним витратам без згоди дарувальника. Ревізійний орган недержавної установи чи спеціально створений фонд з затвердженим уставом контролює їх надходження на рахунок власне установи, а після цього вкладає гроші в неризиковані фінансові інструменти, створюючи диверсифікований фінансовий портфель: акції, облігації, інвестиції, депозити в банках. Діяльність добровільної організації фінансується лише за рахунок відсотків, котрі отримує організація за договором з фінансовою установою. Тіло вкладу залишається незмінним на довгі роки співробітництва з банківською установою. Керівник неприбуткової організації залучає до управління грошовим надходженням фінансистів, економістів з подальшим керівництвом за їх діяльністю [4].

На наш погляд, це є найкориснішим та прибутковим фінансовим інструментом з підтримки діяльності добровільної організації, проте є недоліки. Вони полягають в тому, що грішми не можливо скористуватися у будь-який необхідний момент, та сума вкладення є недостатньою для того, щоб відсотки за прибутком покрили усі потреби організації на певний момент. Застосуванню ендавмент-фондів сприяє позитивне «омасовлення суспільною думки» щодо користі його функціонування.

Дієвість функціонування стратегії соціально-відповідального суспільства залежить від ефективності функціонування неприбуткових організацій як третього або «незалежного» сектору економіки. К. Макнамара, Ю.Бойко розглядали діяльність неприбуткової організації у декількох додаткових аспектах: рівні задоволеності громадян наданими послугами, кількістю та якістю цих послуг, якістю зв'язку з навколишнім середовищем організації (усіма оточуючими стейкхолде-

рами), культурою всередині самої організації у вигляді традицій, часом відповіді на звернення кожного громадянина, рівнем вкладень та завершених послуг, співвідношення яких складає результативність неприбуткової організації [3].

Ресурсна складова організації висвітлює показник задоволеності потреб самої організації у коштах, людях, техніці, інформаційному забезпеченні. Економічна складова полягає у залученні коштів від місцевих та державних властей у вигляді грантів, краутфандингу, інвестування, кредитування, від друзів та родичів. Проте необхідно співставити у подібному випадку кількість надходжень з кількістю витрат від діяльності добровільної за певний проміжок часу (місяць, рік, квартал). Цільова складова розкриває найголовнішу ціль діяльності організації, створену у вигляді стратегії, яка розподіляється на декілька оперативних цілей. Найбільш поширеними складовими показника оцінки діяльності організації є останні 2 показники.

За допомогою моніторингу дій організації керівництво у особі директора та керівників підрозділів має змогу оцінити та успішність тієї чи іншої стратегії, зробити аналіз помилок дій та результатів та отримати зворотній зв'язок від споживачів. Останній показник є вагомим важелем у справі керування НПО, оскільки надає можливість швидкого коригування дій неприбуткової організації. Задоволеність діяльністю самими працівниками і волонтерами, наявність чіткої та прозорої системи моніторингу у вигляді річних, квартальних та щомісячних звітів, зрозумілої системи аудиту організації є тими чинниками розвитку та успішної діяльності НПО, які, в першу чергу, повинні знаходитися в полі зору керівництва [6].

Політику введення до функціонування благодійних фондів потрібно проводити на державному рівні за допомогою поширення знань через розміщення звернень до громадян на урядових сторінках усіх державних рівнів та через поширення знань у мережі «Інтернет». Необхідністю стає проведення

«круглих столів» на місцевих та містечкових нарадах з розглядом окремого питання, присвяченого створення ендавмент-фонду з подальшим освітленням результату обговорення на місцевих телеканалах. Кожній НПО пропонується розмістити оголошення на офіційній сторінці чи у соціальній мережі про очікування ендавмент-вкладу від дарувальника з коротким описом структури фонду, бо, як-то кажуть, «успіх вирішення справи залежить від ведення самої справи» [9].

Висновки. Соціально відповідальна компанія завжди набуває більш високого статусу щодо інших організацій, які не приділяють належної уваги зовнішній громадській активності. Ряд переваг представлений такими складовими, як наявність зменшеної експлуатаційної витрати, підвищений обсяг продажів, залучена на тривалий час співпраці клієнтура. Збільшена продуктивність праці і покращена якість виконаних завдань, надання можливості для збереження складу персоналу, зменшення потреби в наглядовій функції та збільшення доступу до капіталу створює сприятливі умови для розширення послуг, що надаються компанією, що, в кінцевому підсумку, призводить до зміцнення фінансового становища фірми.

Неприбуткова організація є стратегічним партнером державних владних інститутів. Громадяни набувають впевненості у завтрашньому дні, відновлюючи свої соціальні, політичні, економічні та громадянські права за допомогою консультувальних послуг неприбуткової організації. Державі потрібно заручитися підтримкою неприбуткової організації у багатьох напрямках їх діяльності з відмовою неприбуткової організації впливати на політичну стратегію керуючої гілки держави у політичному напрямку. Подібні організації виникали ще в часи Стародавньої Греції та Риму, в наш час діяльність добровільних організацій знаходиться під захистом ЗУ «Про об'єднання громадян» та «Про політичні об'єднання». Юридично правомірним є положення, за яким діяльність громадянської організації припиняється лише за вироком суду.

Список літератури:

1. Амоша О. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу / О. Амоша, О. Новікова // Держава і суспільство, С. 122–127. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011-

1/doc/3/01.pdf

2. Баюра Д.О. Оцінювання рівня корпоративної соціальної відповідальності компаній / Д.О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. - К: ВПЦ «Київський університет». – 2009. – № 18. – С. 259–264.

3. Бебик В. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: навч.-метод. посібн. / В. Бебик, В. Бортніков, Л. Дегтерєва, А. Кудряченко (за заг. ред. В.Бебика) – К.: Інститут громадянського суспільства, 2006. – 248 с.

4. Белявська К.С. Соціальна відповідальність бізнесу: еволюція поглядів на проблему / К.С. Белявська // Вісн. Хмельницьк. нац. ун. – 2011. – №1. – С. 228–233.

5. Будьонна Л. Шляхи та напрями формування соціальної відповідальності бізнесу в Україні. / Л. Будьонна // Соціальна політика. – 2008. №8 – С. 9–10.

6. Вергун Л.І. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах глобальної фінансово-економічної кризи / Л.І. Вергун // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць. – К., 2010. – Вип. 23. – С. 165–170.

7. Вороніна Ю. Є. Механізми управління конфліктами у сфері публічних відносин / Ю. Є. Вороніна // Науковий збірник Молодий вчений. – Херсон, 2018 – Вип. 12 (64). – С. 168-174.

8. Вороніна Ю.Є. Антропологічні виміри природи конфліктів в публічному управлінні. /Вороніна Ю.Є.// Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки) за ред. Л.В.Синяєвої. – Мелітополь: Люкс, 2019. – Вип.2- С.53 – 57.

9. Вороніна Ю.Є. Виникнення та вирішення конфліктних ситуацій в громадянському суспільстві. /Вороніна Ю.Є.// Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2020. № 1 (57). С.296-300.

References:

1. Amosha O. (2011) Social responsibility in the context of human development. *State and Society*, P. 122-127. [Electronic resource] - Access mode: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011-1/doc/3/01.pdf

2. Bayura DO (2009) Estimation of the level of corporate social responsibility of companies. *Theoretical and applied issues of economics*. - K: VPC "Kyiv University". № 18, pp. 259–264.

3. Bebyk V. (2006) The state and civil society: partnerships in the global world: teaching method. manual [V. Bebyk, V. Bortnikov, L. Degtereva, A. Kudryachenko (edited by V. Bebyk)]. K.: *Institute of Civil Society*, 248 p.

4. Belyavskaya KS (2011) Social responsibility of business: the evolution of views on the problem. *Visn. Khmelnytsky. nat. un.* №1, pp. 228–233.

5. Budyonna L. (2008) Ways and directions of formation of social responsibility of business in Ukraine. *Social Policy*. №8, pp. 9–10.

6. Vergun LI (2010) Social responsibility of business in the global financial and economic crisis. *Theoretical and applied issues of economics: Coll. Science. pap. K.*, Vip. 23, pp. 165–170.

7. Voronina YE (2018) Mechanisms of conflict management in the field of public relations. *Scientific collection Young Scientist*. - Kherson, Vip. 12 (64), pp. 168-174.

8. Voronina YE (2019) Anthropological dimensions of the nature of conflicts in public administration. *Collection of scientific works of the Tavriya State Agrotechnological University named after Dmitry Motorny (economic sciences)*, ed. LV Sinyaeva. - Melitopol: Lux, Issue 2, pp. 53 - 57.

9. Voronina YE (2020) Emergence and resolution of conflict situations in civil society. *Actual problems of public administration: collection. Science. wash. Kharkiv: HarRI NAPA Publishing House "Master"*. № 1 (57), pp. 296-300.